

Курс: Репродуктивне здоров'я та планування сім'ї

Лекція 1

1. Вступ

Репродуктивне здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя у всіх аспектах, пов'язаних з репродуктивною системою, її функціями та процесами. Воно має ключове значення для розвитку держави, збереження трудового та інтелектуального потенціалу, економічної стабільності та добробуту суспільства.

2. Демографічні зміни в Україні (2022–2025)

- До війни в Україні спостерігалась тривала демографічна криза: зменшення народжуваності, старіння населення, зростання смертності, інтенсифікація міграційних процесів.
- Чисельність населення (2023) – близько 36,7 млн осіб, понад 8 млн українців за кордоном.
- Зниження народжуваності на 20–30 %, посилення міграції, втрата молодих працездатних груп.

Природний приріст населення = народжуваність – смертність. Зниження цього показника призводить до деформації вікової структури, зростання економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів та забезпеченні господарства робочою силою.

3. Поняття здоров'я

Визначення ВООЗ (1946): здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб.

Сучасне трактування (Lancet, 2021): здоров'я – це здатність людини адаптуватися та самостійно управляти своїм фізичним, психічним і соціальним станом у змінних умовах життя.

Основні чинники, що впливають на здоров'я:

- Спосіб життя – 50 %
- Спадковість – 20 %
- Стан зовнішнього середовища – 20 %
- Доступність і якість медичної допомоги – 10 %

4. Репродуктивне здоров'я

Визначення ВООЗ (2023): репродуктивне здоров'я – стан повного фізичного, психологічного і соціального благополуччя у всіх питаннях, що стосуються репродуктивної системи та її функцій.

Фактори впливу:

- Медичні: ІПСШ (хламідії, ВПЛ, ВІЛ), ускладнення вагітності, хронічні

хвороби.

- Гормональні: порушення овуляції, гіпогонадізм, полікістоз яєчників.
- Поведінкові: куріння, алкоголь, наркотики, недостатній/надмірний ІМТ.
- Психоемоційні: стрес, депресія, ПТСР, страх батьківства/материнства.
- Соціальні та екологічні: пізнє вступлення в репродуктивний вік, шкідливі умови праці, обмежений доступ до медичної допомоги.

5. Вплив війни на репродуктивне здоров'я

Фізичне здоров'я:

- Обмежений доступ до гінекологічної, андрологічної, урологічної допомоги.
- Переривання лікування безпліддя та гормональної терапії.
- Підвищення ризику ІПСШ, ВІЛ через погані умови та сексуальне насильство.
- Травми малого таза, наслідки поранень – втрата репродуктивної функції.

Психоемоційний вплив:

- Хронічний стрес → порушення менструального циклу / еректильної функції.
- ПТСР, депресія, зниження лібідо, тимчасова або стійка фертильна дисфункція.

Гендерне насильство: сексуальне насильство над жінками та чоловіками, вагітність унаслідок зґвалтувань, стигматизація та відсутність доступної психосоціальної підтримки.

6. Репродуктивні втрати в Україні

- Аборти: 10,5 на 1000 жінок репродуктивного віку (2023).
- Материнська смертність: зросла до 15 на 100 тис. народжень.
- Малякова смертність: 7,1 на 1000 народжень (вище, ніж у ЄС).

Ускладнення абортів: травмування м'язового шару матки, кровотечі, інфекції, перфорація матки. Повторні аборти збільшують ризик передчасних пологів та затримки росту плода. Аборт – це не лише фізична, але й моральна, емоційна та соціальна травма.

7. Нормативно-правова база

Державна стратегія розвитку охорони здоров'я населення до 2030 року передбачає забезпечення доступності репродуктивних послуг, співпрацю з ВООЗ, ЮНФПА, UNICEF, підтримку жінок у зонах бойових дій. Україна ратифікувала міжнародні документи: Каїрська конференція (1994), Пекінська конференція (1995), Декларація Тисячоліття ООН (2000).

8. Біологічні основи репродуктивної системи

Оптимальний вік народження дітей – 20–35 років. Інтервал між пологами має бути не менше 2–2,5 років. Для простого відтворення населення сумарний коефіцієнт народжуваності повинен становити 2,2–2,6, в Україні він дорівнює близько 1,6.

Дякую за увагу.